5 Αυγούστου 2020

Το θείον φως (Vladimir Lossky)

Ορθοδοξία και Ορθοπραξία / Θεολογία και Ζωή

Η μετά του Θεού ένωσις

είναι μυστήριον, το όποιον τελειούται εν τοις ανθρωπίνοις προσώποις.

Ο άνθρωπος εις την οδόν προς την ένωσιν ουδέποτε ελαττούται, ως προς την προσωπικότητα του, καίτοι αρνείται την ατομικήν του θέλησιν, τας φυσικάς του κλίσεις. Αρνούμενος ο άνθρωπος ελευθέρως παν ό,τι είναι εις αυτόν ατομικόν εκ φύσεως, ολοκληρούται εν χάριτι. Παν ό,τι δεν είναι εκούσιον, παν ό,τι δεν είναι συνειδητόν δεν έχει προσωπικήν αξίαν. Αι στερήσεις, οι πόνοι, δεν δύνανται να γίνουν οδός προς την ένωσιν, εάν δεν γίνουν αποδεκταί ελευθέρως. Εν τέλειον πρόσωπον λαμβάνει εν πλήρει συνειδήσει όλας τας αποφάσεις του· είναι ελεύθερον πάσης βίας, πάσης φυσικής ανάγκης. Όσον προοδεύει τις εις την οδόν της ενώσεως, τόσον περισσότερον συνειδητός γίνεται. Η συνείδησις αυτή εν τη πνευματική ζωή καλείται γνώσις υπό των ασκητικών Πατέρων της Ανατολής. Εκδηλούται πλήρως εις τας υψηλοτέρας βαθμίδας της μυστικής οδού, ως η τελεία γνώσις της Αγίας Τριάδος. Δια τον λόγον αυτόν Ευάγριος ο Ποντικός εταύτιζεν την βασιλείαν του Θεού με την γνώσιν της Αγίας Τριάδος, την συνείδησιν του αντικειμένου της ενώσεως. Αντιθέτως η άγνοια, εις το ακρότατον αυτής όριον, θα είναι η κόλασις – εσχάτη κατάπτωσις του προσώπου (1). Η πνευματική ζωή, η αύξησις του ανθρώπου εν τη χάριτι είναι πάντοτε συνειδητή, ενώ η άγνοια είναι σημείον αμαρτίας, «ο ύπνος της ψυχής». Οφείλομεν επομένως να είμεθα συνεχώς εν εγρηγόρσει, να διάγωμεν ως τέκνα φωτός («ὡς τέκνα φωτός περιπατεῖτε» Εφ. ε’ 9), κατά τον λόγον του Αποστόλου Παύλου: «ἔγειρε ὁ καθεύδων καί ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν καί ἐπιφαύσει σοι ὁ Χριστός» (Εφ. ε’, 14).

Η Αγία Γραφή είναι πλήρης εκφράσεων αναφερομένων εις το φως, εις την θείαν φωτοχυσίαν, εις τον Θεόν, ο οποίος καλείται «Φως». Δια την μυστικήν θεολογίαν της Ανατολικής Εκκλησίας ταύτα δεν είναι μεταφοραί ή ρητορικά σχήματα, αλλά λόγοι εκφράζοντες μίαν πραγματικήν όψιν της θεότητος. Εάν ο Θεός καλήται Φως, είναι διότι δεν δύναται να μείνη ξένος εις την ημετέραν εμπειρίαν. Η «γνώσις», η συνείδησις του Θεού, πλην της εις τον ανώτερον βαθμόν, είναι μία εμπειρία του ακτίστου φωτός και αυτή δε ακόμη η εμπειρία αύτη είναι φως· «ἐν τῷ φωτί σου ὀψόμεθα φῶς» (Ψαλμ. 35, 10). Είναι αυτό το οποίον δεχόμεθα και υπό του οποίου καταλαμβανόμεθα εν τη μυστική εμπειρία. Δια τον Άγιον Συμεών τον Νέον Θεολόγον η εμπειρία του φωτός, η οποία είναι η συνειδητή πνευματική ζωή ή η «γνώσις», αποκαλύπτει την παρουσίαν της κεκτημένης υπό του ανθρώπου χάριτος:

«Οὐ γάρ ὅ οὐκ οἴδαμεν λαλοῦμεν, ἀλλ’ ὅ οἴδαμεν μαρτυροῦμεν, ὅτι τό φῶς ἐν τῇ σκοτία ἤδη φαίνεται καί ἐν νυκτί καί ἐν ἡμέρα καί ἐντός καί ἐκτός. Ἐντός μέν ἐν

ταῖς καρδίαις ἡμῶν, ἐκτός δέ ἐν τῷ νοΐ περιλάμπον ἡμᾶς ἀνεσπέρως, ἀτρέπτως, ἀναλλοιώτως, ἀσχηματίστως, λαλοῦν, ἐνεργοῦν, ζῶν καί ζωοποιοῦν καί φῶς τούς λαμπομένους ἀπεργαζόμενον. Ἡμεῖς μαρτυροῦμεν ὅτι ὁ Θεός φῶς ἐστί καί οἱ αὐτόν καταξιωθέντες ἰδεῖν πάντες ὡς φῶς ἐθεάσαντο καί οἱ λαβόντες αὐτόν, ὡς φῶς αὐτόν ἔλαβον, ὅτι προπορεύεται ἔμπροσθεν αὐτοῦ τό φῶς τῆς δόξης αὐτοῦ καί δίχα φωτός ἀμήχανόν ἐστι φανῆναι αὐτόν. Καί οἱ μή ἰδόντες τό φῶς αὐτοῦ, οὐδέ ἐκεῖνον εἶδον, ὅτι ἐκεῖνος τό φῶς ἐστι. Καί οἱ μή λαβόντες τό φῶς οὔπω τήν χάριν ἔλαβον οἱ γάρ τήν χάριν λαβόντες φῶς Θεοῦ καί Θεόν ἔλαβον, καθώς εἶπε τό φῶς, ὁ Χριστός «ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καί ἐμπεριπατήσω». Οἱ δέ μήπω τοῦτο παθόντες ἤ ἀξιωθέντες, πάντες οἱ τοιοῦτοι ὑπό τόν πρό τῆς χάριτος νόμον εἰσί, δοῦλοι καί μαθηταί δούλων καί ἀκροαταί νόμου καί τέκνα παιδίσκης καί υἱοί σκότους τυγχάνουσι, κἄν βασιλεῖς κἄν πατριάρχαι, κἄν ἀρχιερεῖς κἄν ἱερεῖς, κἄν ἄρχοντες κἄν ἀρχόμενοι, κἄν λαϊκοί κἄν μονάζοντες, κἄν ἀσκηταί κἄν ἡγούμενοι, κἄν πτωχοί κἄν πλούσιοι, κἄν ἀσθενεῖς κἄν ὑγιεῖς τῷ σώματι πέλωσι. Πάντες γάρ οἱ ἐν σκότει καθήμενοι υἱοί σκότους εἰσί καί μετανοῆσαι οὐ βούλονται. Ἡ γάρ μετάνοια θύρα ἐστίν ἐξάγουσα ἀπό τοῦ σκότους καί εἰσάγουσα εἰς τό φῶς. Ὁ οὖν προς τό φῶς μή εἰσελθών οὐ διῆλθε τήν θύραν τῆς μετανοίας καλῶς εἰ γάρ διῆλθεν, ἐγένετο ἄν ἐν φωτί. Ὁ δέ μή μετανοῶν ἁμαρτάνει, διότι οὐ μετανοεῖ. «Τῷ γάρ εἰδότι καλόν ποιεῖν καί μή ποιοῦντι, φησίν, ἁμαρτία αὐτῷ ἐστιν». Ὁ δέ ποιῶν τήν ἁμαρτίαν δοῦλος ἐστι τῆς ἁμαρτίας καί μισεῖ τό φῶς καί οὐκ ἔρχεται πρός τό φῶς, ἵνα μή φανερωθῇ αὐτοῦ τά ἔργα» (2).

Εάν η ζωή εν τη αμαρτία είναι εκουσίως πάντοτε ασυνείδητος (κλείνομεν τους οφθαλμούς δια να μη ίδωμεν τον Θεόν), η ζωή εν τη χάριτι είναι μία συνεχής πρόοδος της γνώσεως, μία αυξανομένη εμπειρία του θείου φωτός.

Κατά τον Άγιον Μακάριον τον Αιγύπτιον, η φλόγα της χάριτος ανημμένη υπό του Αγίου Πνεύματος εις τας ψυχάς των χριστιανών τας καθίστα ικανάς να φωτίζουν ως λαμπάδες έμπροσθεν του Υιού του Θεού. Άλλοτε μεν το θείον τούτο φως αναλόγως της ανθρωπινής θελήσεως ενδυναμούται και απαστράπτει λαμπρώς, άλλοτε δε ελαττούται και δεν δίδει πλέον λάμψιν εις τας εκ των παθών συγκεχυμένας καρδίας. «Διότι τό ἄϋλον καί θεῖον πῦρ φωτίζειν μέν ψυχάς καί δοκιμάζειν εἴωθεν, ὥσπερ ἄδολον χρυσόν ἐν καμίνῳ τό πῦρ ἐνήργησεν ἐν τοῖς ἀποστόλοις, ἡνίκα ἐλάλουν γλώσσαις πυρίναις. Τοῦτο τό πῦρ διά τῆς φωνῆς Παῦλον περιλάμψαν, τήν μέν διάνοιαν αὐτοῦ ἐφώτισεν, τήν δέ αἴσθησιν τῆς ὄψεως αὐτοῦ ἠμαύρωσεν. Οὐ γάρ χωρίς σαρκός εἶδεν ἐκείνου τοῦ φωτός τήν δύναμιν. Τοῦτο τό πῦρ ὤφθη Μωϋσῇ ἐν τῇ βάτῳ· τοῦτο τό πῦρ ἐν εἴδει ὀχήματος Ἠλίαν ἐκ τῆς γῆς ἥρπασε… ὅθεν καί ἄγγελοι καί τά λειτουργικά πνεύματα τούτου τοῦ πυρός τῆς λαμπρότητος μετέχουσι… Τοῦτο τοιγαροῦν τό πῦρ δαιμόνων ἐστί φυγαδευτήριον, καί ἁμαρτίας ἀναιρετικόν, ἀναστάσεως δέ δύναμις καί ἀθανασίας

ἐνέργεια, ψυχῶν ἁγίων φωτισμός καί λογικῶν δυνάμεων σύστασις» (3). Αύται είναι αι θείαι ενέργειαι, αι «ἀκτῖνες θεότητος» δια τας οποίας ομιλεί ο Διονύσιος Αρεοπαγίτης, δημιουργικαί δυνάμεις, αι οποίαι εισδύουν εις τον κόσμον και γίνονται γνωσταί εκτός των κτισμάτων ως το απρόσιτον φως, εν ω κατοικεί η Αγία Τριάς. Αι ενέργειαι παρεχόμεναι εις τους χριστιανούς δια του Αγίου Πνεύματος δεν εμφανίζονται πλέον ως εξωτερικοί αιτίαι, αλλ' ως η χάρις, εσωτερικόν φως, το οποίον μεταμορφώνει την φύσιν θεούν αυτήν. «Ὅτι φῶς ὁ Θεός οὐ κατ' οὐσίαν, ἀλλά κατ' ἐνέργειαν λέγεται», λέγει ο Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς (4). Ως Θεός φανερούται, μεταδίδεται, δύναται να καταστή γνωστός, είναι Φως. Ο Θεός καλείται Φως, όχι μόνον κατ' αναλογίαν προς το υλικόν φως. Το θείον φως δεν έχει αλληγορικήν και αφηρημένην τινά εννοιαν: είναι δεδομένον της μυστικής εμπειρίας. «Καί τό μέν θεῖον τοῦτο φῶς μέτρῳ δίδοται, καί τό μᾶλλον καί ἧττον ἐπιδέχεται, κατά τήν ἀξίαν τῶν ὑποδεχόμενων» (5). Η τελεία θεωρία της θεότητος, η οποία καθίσταται ορατή εν τω ακτίστω φωτί, είναι το «μυστήριον της ογδόης ημέρας» και ανήκει εις τον μέλλοντα αιώνα. Εν τούτοις εκείνοι οι οποίοι είναι άξιοι δι' αυτήν, επιτυγχάνουν να ιδούν «τήν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει» (Μαρκ. θ, 1) εκ της παρούσης ήδη ζωής, ως είδον αυτήν οι τρεις Απόστολοι εις το όρος Θαβώρ.

Αι θεολογικαί έριδες περί της φύσεως του φωτός της Μεταμορφώσεως του Χριστού περί το μέσον του 14ου αιώνος, κατά τας οποίας αντετάχθησαν οι υπερασπισταί της δογματικής παραδόσεως της Ανατολικής Εκκλησίας προς τους ανατολικούς θωμιστάς, απέβλεπον κατά βάθος εις εν σπουδαιότατον θεολογικόν πρόβλημα. Επρόκειτο περί της πραγματικότητος της μυστικής εμπειρίας, περί της δυνατότητος συνειδητής επικοινωνίας μετά του Θεού, περί της ακτίστου ή κτιστής φύσεως της χάριτος. Το θέμα του εσχάτου προορισμού των ανθρώπων, η ιδέα της μακαριότητος, της θεώσεως διεκυβεύετο. Εγίνετο μία σύγκρουσις μεταξύ της μυστικής θεολογίας και της θρησκευτικής φιλοσοφίας, ή μάλλον μιας θεολογίας ιδεών, η οποία ηρνείτο να παραδεχθή παν ό,τι εφαίνετο εις αυτήν ανοησία, «μωρία». Ο Θεός της Αποκαλύψεως και της θρησκευτικής εμπειρίας ευρέθη αντιμέτωπος προς τον Θεόν των φιλοσόφων και των σοφών επί του πεδίου του μυστικισμού και δια μίαν ακόμη φοράν η θεία μωρία εθριάμβευσε της ανθρωπίνης σοφίας. Υποχρεωμένοι να προσδιορίσουν την θέσιν των, να σχηματίσουν ιδέας των αληθειών, αι οποίαι υπερέκειντο πάσης φιλοσοφικής σκέψεως, οι φιλόσοφοι τελικώς εξέφρασαν μίαν κρίσιν η οποία εφάνη «μωρία» δια την ανατολικήν παράδοσιν: εβεβαίωνον την κτιστήν φύσιν της θεούσης χάριτος. Δεν θα επανέλθωμεν πλέον επί του θέματος, το οποίον ανεπτύξαμεν εις το 4ον Κεφάλαιον, εις το οποίον εγένετο λόγος περί της διακρίσεως μεταξύ της ουσίας και των ενεργειών του Θεού. Περαίνοντες την μελέτην ημών, οφείλομεν να εξετάσωμεν τας θείας ενεργείας υπό μίαν άλλην έποψιν: υπό την έποψιν του

ακτίστου φωτός, εν ω αποκαλύπτεται ο Θεός και μεταδίδεται εις εκείνους, οι όποιοι έρχονται εις ένωσιν μετ' Αυτού.

Το φως τούτο ή η έλλαμψις δύναται να προσδιορισθή ως ο ορατός χαράκτηρ της θεότητος, των ενεργειών ή της χάριτος, δια της οποίας γνωρίζεται ο Θεός. Το φως τούτο δεν είναι διανοητικής φύσεως, ως είναι ενίοτε η έλλαμψις του νοός με την αλληγορικήν και αφηρημένην έννοιαν. Πολύ δε περισσότερον δεν είναι μία αισθητή πραγματικότης. Εν τούτοις το φως τούτο πληροί συγχρόνως νουν και αισθήσεις αποκαλυπτόμενον εις τον όλον άνθρωπον και όχι εις μίαν των ιδιοτήτων του. Το θείον φως ως δεδομένον της μυστικής εμπειρίας υπέρκειται συγχρόνως των αισθήσεων και του νοός. Είναι άϋλον και ουδέν αισθητόν έχει δια τον λόγον αυτόν ο Άγιος Συμεών ο Νέος Θεολόγος εις τα ποιήματα του το αποκαλεί «ἀόρατον πῦρ» και βέβαιοι την ορατότητα του:

«Ἔστι πῦρ τό θεῖον ὄντως Ἄκτιστον ἀόρατόν γε Ἄναρχον καί ἄϋλον τε» (6), αλλά δε είναι πολύ περισσότερον νοητόν φως. Ο «Αγιορείτικος Τόμος», μία απολογία συνταχθείσα υπό των μοναχών του Αγίου Όρους κατά τας θεολογικάς διαμάχας περί του φωτός της Μεταμορφώσεως, διακρίνει το αισθητόν φως, το νοητόν και το άκτιστον, το υπερέχον εξ ίσου των δύο πρώτων· «Ἄλλου μέν φωτός ὁ νοῦς, ἑτέρου δέ ἡ αἴσθησις ἀντιλαμβάνεσθαι πέφυκεν. Ἡ μέν γάρ αἰσθητοῦ, καί τά αἰσθητά ἦ αἰσθητά δεικνύντος· τοῦ δέ νοῦ φῶς ἐστιν, ἡ ἐν νοήμασι κειμένη γνῶσις· οὐ τοῦ αὐτοῦ τοίνυν φωτός, ὄψις τε καί νοῦς ἀντιλαμβάνεσθαι πεφύκασιν, ἀλλά μέχρις ἄν κατ' οἰκείαν φύσιν καί ἐν τοῖς κατά φύσιν ἐνεργῇ ἑκάτερον αὐτῶν. Ὅταν δέ πνευματικῆς καί ὑπερφυοῦς εὐμοιρήσωσι χάριτος τε καί δυνάμεως, αἰσθήσει τε καί νῷ, τά ὑπέρ πᾶσαν αἴσθησιν και πάντα νοῦν οἱ κατηξιωμένοι βλέπουσιν..., ὡς οἶδε μόνος ὁ Θεός, καί οἱ τά τοιαῦτα ἐνεργούμενοι» (7).

Η πλειονότης των Πατέρων, οι οποίοι ωμίλησαν περί της Μεταμορφώσεως, μαρτυρούν την άκτιστον φύσιν, την θείαν φύσιν του φωτός του εμφανισθέντος εις τους Αποστόλους. Οι Άγιοι Γρηγόριος ο Ναζιανζηνός, Κύριλλος Αλεξανδρείας, Μάξιμος, Ανδρέας Κρήτης, Ιωάννης ο Δαμασκηνός, Συμεών ο Νέος Θεολόγος, Ευθύμιος Ζηγαβινός εκφράζονται με το αυτό πνεύμα και θα ήτο πολύ άστοχον να ερμηνεύωμεν πάντοτε τα χωρία αυτά ως ρητορικός εμφάσεις. Ο Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς αναπτύσσει την διδασκαλίαν ταύτην εν σχέσει προς το θέμα της μυστικής εμπειρίας. Το φως, το όποιον οι Απόστολοι είδον επί του Όρους Θαβώρ, είναι φυσική ιδιότης του Θεού. Αιώνιον, ατελεύτητον, υπάρχον εκτός χρόνου και τόπου, ενεφανίσθη εις τας θεοφανείας της Παλαιάς Διαθήκης ως η δόξα του Θεού: εμφάνισις τρομερά και αφόρητος δια τα κτίσματα καθ' όσον είναι εξωτερική, ξένη προς την ανθρωπίνην φύσιν προ Χριστού, εκτός της Εκκλησίας. Δια τον λόγον αυτόν, κατά τον Άγιον Συμεών τον Νέον Θεολόγον, ο Απόστολος Παύλος εις την

προς Δαμασκόν οδόν μη έχων εισέτι την προς τον Χριστόν πίστιν ετυφλώθη και έπεσεν εις την γην από την λάμψιν του θείου φωτός (8). Αντιθέτως, η Μαγδαληνή Μαρία, κατά τον Άγιον Γρηγόριον τον Παλαμάν ηδυνήθη να ίδη το φως της Αναστάσεως, το οποίον επλήρου το μνημείον και καθίστα ορατόν παν ό,τι ευρίσκετο εντός αυτού, παρά το σκότος της νυκτός, «μήπω τῆς αἰσθητῆς ἡμέρας τελέως ἐκφανείσης» (9)· το φως εκείνο επίσης κατέστησεν αυτήν ικανήν, να ίδη τους αγγέλους και να συνομιλήση μετ' αυτών. Την στιγμήν της ενανθρωπίσεως το θείον φως συνεκεντρώθη ούτως ειπείν εν τω Χριστώ, εν τω Θεανθρώπω, εν ω κατώκει σωματικώς άπαν το πλήρωμα της θεότητος. Τούτο σημαίνει ότι η ανθρώπινη φύσις του Χριστού εθεώθη δια της υποστατικής ενώσεως μετά της θείας φύσεως· ότι καίτοι ο Χριστός κατά την επίγειον ζωήν Του εφώτιζε πάντοτε δια του θείου φωτός, τούτο έμενεν αόρατον δια την πλειονότητα των ανθρώπων. Η Μεταμόρφωσις δεν υπήρξε εν φαινόμενον προσδιοριζόμενον υπό χρόνου και τόπου: ουδεμία αλλαγή συνέβη δια τον Χριστόν κατ' εκείνην την στιγμήν, ακόμη και εν τη ανθρωπινή Αυτού φύσει, αλλά αλλαγή τις εγένετο εν τη συνειδήσει των Αποστόλων, οι οποίοι έλαβον προς στιγμήν την ικανότητα, να ιδούν τον διδάσκαλόν των, ως ήτο, καταυγαζόμενον εν τω αιωνίω φωτί της θεότητος Του (10). Δια τους Αποστόλους υπήρξε μία έξοδος εκ της ιστορίας, έλαβον γνώσιν τίνα της αιωνίου πραγματικότητος. Ο Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς λέγει εις τας ομιλίας Του περί της Μεταμορφώσεως: «...τῆς θεότητος ἐστι τό φῶς ἐκεῖνο, καί ἄκτιστόν ἐστι... οὐδέ τό φῶς ἐκεῖνο αἰσθητόν, οὐδέ οἱ ὁρῶντες αἰσθητικοῖς ἁπλῶς ἑώρων ὀφθαλμοῖς, ἀλλά μετασκευασθεῖσι τῇ δυνάμει τοῦ θείου Πνεύματος» (11).

Δια να ίδωμεν το θείον φως δια των σωματικών οφθαλμών, ως είδον τούτο οι Μαθηταί επί του όρους Θαβώρ, πρέπει να μετάσχωμεν αυτού του φωτός, να μεταμορφωθώμεν δι' αυτού εν τινι μέτρω. Η μυστική εμπειρία προϋποθέτει επομένως μεταβολήν τίνα της φύσεως ημών, μεταμόρφωσιν αυτής δια της χάριτος. Ο Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς λέγει τούτο σαφώς: «ὁ θείας ἐνεργείας εὐμοιρήσας καί τήν θείαν ἀλλοίωσιν ἠλλοιωμένος αὐτός ὅλος οἷον φῶς ἐστι, καί μετά τοῦ φωτός ἐστι, καί σύν τῷ φωτί γνωστῶς ὁρᾷ τά χωρίς τηλικαύτης ἀπορρήτου χάριτος ἀνέκφαντα τοῖς πᾶσιν, οὐχ ὑπέρ τάς σωματικάς αἰσθήσεις μόνον γεγονώς, ἀλλά καί ὑπέρ πᾶν ὅ,τι τῶν ἡμῖν γνωρίμων, πάντως δέ καί τοῖς ὑπέρ ἡμᾶς τῇ γε φυσική δυνάμει· Θεόν γαρ ὁρῶσιν οἱ κεκαθαρμένοι τήν καρδίαν κατά τόν ὑπό τοῦ Κυρίου ἀψευδῆ μακαρισμόν, ὅς φῶς ὤν κατά τήν θεολογικωτάτην Ἰωάννου τοῦ τῆς βροντῆς υἱοῦ φωνήν οἰκίζει τε καί ἐμφανίζει ἑαυτόν τοῖς ἀγαπώσιν αὐτόν, καί ἀγαπηθεῖσιν ὑπό αὐτοῦ» (12).

Το σώμα δεν πρέπει να είναι εμπόδιον εις την μυστικήν έμπειρίαν· η περιφρόνησις υπό του Μανιχαίου της σωματικής φύσεως είναι ξένη προς τον ορθόδοξον άσκητισμόν.... «Μή ἄν ψυχήν μόνην, μήτε σῶμα μόνον λέγεσθαι ἄνθρωπον, ἀλλά τό

συναμφότερον, ὅν δή καί κατ’ εἰκόνα πεποιηκέναι Θεός λέγεται», λέγει ο Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς (13). Το σώμα πρέπει να εκπνευματοποιηθή, να γίνη «σώμα πνευματικόν» κατά την έκφρασιν του Αποστόλου Παύλου. Το έσχατον τέλος ημών δεν είναι μία διανοητική μόνον θεωρία του Θεού· εάν συνέβαινεν ούτως, η ανάστασις των νεκρών θα ήτο ανώφελος. Οι μακάριοι θα ίδουν τον Θεόν πρόσωπον προς πρόσωπον εν τη πληρότητι της κτιστής φύσεως των. Δια τον λόγον αυτόν ο «Αγιορείτικος Τόμος» αποδίδει από της παρούσης ζωής εις την εξαγνισθείσαν φύσιν του σώματος ωρισμένας πνευματικάς ικανότητας: «εἰ γάρ συμμεθέξει τότε τῇ ψυχῇ τό σῶμα τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν, καί νῦν δήπου συμμεθέξει, κατά τό ἐγχωροῦν.... καί αὐτό τά θεῖα πείσεται, καταλλήλως ἑαυτῷ, μετασκευασθέντος, καί ἁγιασθέντος, ἀλλ’ οὐ καθ’ ἕξιν νεκρωθέντος τοῦ τῆς ψυχής παθητικοῦ» (14).

Η χάρις ως φως αρχή της φανερώσεως δεν δύναται να παραμείνη αόρατος εν ημίν. Δεν είναι δυνατόν να μη αισθανθώμεν τον Θεόν, εάν η φύσις ημών είναι πνευματικώς υγιής. Η αναισθησία εν τη πνευματική ζωή είναι μία κατάστασις ανώμαλος. Πρέπει να δυνάμεθα να αναγνωρίζωμεν τας ατομικάς καταστάσεις και να κρίνωμεν τα φαινόμενα της μυστικής ζωής. Δια τον λόγον αυτόν ο Άγιος Σεραφείμ του Sarov αρχίζει τας πνευματικάς του διδασκαλίας δια των λόγων: «ο Θεός είναι πυρ, το οποίον αναζωογονεί και καταφλέγει τας καρδίας. Εάν αισθανθώμεν εις τας καρδίας ημών το εκ του δαίμονος προερχόμενον ψύχος διότι ο δαίμων είναι ψυχρός ας επικαλεσθώμεν τον Κύριον και Αυτός θα έλθη και θα αναζωπύρωση την καρδίαν ημών δια της προς Αυτόν και προς τον πλησίον αγάπης. Και προ της θερμότητος του ιδικού Του προσώπου το ψύχος του εχθρού θα διαλυθή» (15). Η χάρις θα γίνη γνωστή ως η χαρά, η ειρήνη, η εσωτερική θερμότης, ως το φως. Αι καταστάσεις ακηδίας, της «μυστικής νυκτός», δεν έχουν την αυτήν έννοιαν εις την πνευματικότητα της Ανατολικής και της Δυτικής Εκκλησίας. Εν πρόσωπον το οποίον έρχεται ολονέν εις στενωτέραν ένωσιν μετά του Θεού, δεν δύναται να μείνη εκτός του φωτός. Εάν ευρίσκεται βεβυθισμένον εις τα σκότη, είναι διότι η φύσις του ημαυρώθη υπό τινός αμαρτίας, η διότι ο Θεός δοκιμάζει αυτό, δια να αύξηση έτι περισσότερον τον ζήλον του. Αι καταστάσεις αύται παρέρχονται δια της υπακοής και της ταπεινοφροσύνης εις τας όποιας ο Θεός άπαντα φανερούμενος εκ νέου εις την ψυχήν, μεταδίδων το φως Του εις τον άνθρωπον, τον οποίον επ’ ολίγον είχεν εγκαλείψει. Η ακηδία είναι μία νοσηρά κατάστασις, η οποία δεν πρέπει να είναι διαρκής· ουδέποτε εθεωρήθη υπό των ασκητικών και μυστικών συγγραφέων της ανατολικής παραδόσεως ως απαραίτητος και κανονικός σταθμός της οδού προς την ένωσιν. Εις την οδόν ταύτην είναι εν σύνηθες δυστύχημα, πάντοτε όμως έπίφοβον. Αποτέλεσμα της ακηδίας είναι η λύπη, η ανία, η ψύξις της καρδίας, η οποία δημιουργεί την αναισθησίαν. Είναι μία δοκιμασία η οποία θέτει τον άνθρωπον εις τα όρια του

πνευματικού θανάτου. Διότι η προς την αγιότητα άνοδος, ο άγων δια το θείον φως, δεν είναι ακίνδυνος. Εκείνοι οι όποιοι αναζητούν το φως, την συνειδητήν εν τω Θεώ ζωήν, διατρέχουν ένα μεγάλον πνευματικόν κίνδυνον, αλλά ο Θεός δεν τους αφήνει να πλανώνται εις τα σκότη.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

(1). «Κεφάλαια πρακτικά», 33,25, PG 40, 1268 A.
(2). Κατήχησις ΚΗ’.
(3). Ὁμιλία 25, 9, 10, PG 34, 673 B C.
(4). «Κατά Ἀκίνδυνου», PG 150, 823.
(5). Γρηγ. Παλαμά, «Ὁμιλία εἰς τήν Μεταμόρφωσιν», PG 151, 448 B. Ιδέ την υπέροχον μελέτην του M gr. Basile Krivocheine, «Ἡ ἀσκητική καί θεολογική διδασκαλία τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ», Seminarium Kondakovianum 8, Prague 1936, σ. 99-154. Μετ. εις την γερμ. υπό Hugolin Landvogt, εις το « Das ö stliche Christentum », 8, 1939.
(6). Εκδ. Σμύρνης, 1886, 2 μέρος, σ. 1.
(7). Αγιορείτικος Τόμος, PG 150, 1833 D.
(8). Λόγος 57, I, εκδ. ρωσ. του Αγ. Όρους 2 σ . 36· Γρηγ. Παλαμ. «Κεφαλ. φυσικά» κ.λ.π. PG 150, 1169 A.
(9). Λόγος 20, PG 151, 268 A B.
(10). Αγιορείτικος Τόμος, PG 150, 1232 C.
(11). Λόγος 34, PG 151, 433 A B.
(12). Λόγος «Εις τα Εισόδια της Θεοτόκου», Εκδ. Σοφοκλέους του εξ Οικονόμων, Αθήναι 1861 σ. 175 -177.
(13). «Διάλογος περί ψυχής και σώματος» PG 150, 1361 C.
(14). PG 150, 1233 B -D.
(15). Relation de la vie et des oeuvres du P. Séraphin, de bienheureuse mémoire, hiéromoine et reclus de Sarov, Μόσχα 1851, σελ. 63. (Ρωσ.)

Το θείον φως
Vladimir Lossky, Η μυστική θεολογία της Ανατολικής Εκκλησίας,
Θεσσαλονίκη 1964, μτφρ. Πρεσβυτέρας Στέλλας Κ. Πλευράκη,
σελ. 259-269

Πηγή: *orthodoxfathers.com*